

Дегтярєва І. О.,

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту, м. Дніпропетровськ

СПОРТИВНІ АФОРИЗМИ І КЛІШЕ У ПІДВИЩЕННІ МОВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено дослідженню комунікативного потенціалу та лінгводидактичної цінності афористичних висловів і кліше у процесі навчання професійно-орієнтованому спілкуванню іноземною мовою.

Ключові слова: *студенти-спортсмени, спортивні афоризми, спортивні кліше, підвищення мовної майстерності.*

Статья посвящена исследованию коммуникативного потенциала и лингводидактической ценности афористических выражений и клише в процессе обучения профессионально-ориентированному общению на иностранном языке.

Ключевые слова: *студенты-спортсмены, спортивные афоризмы, спортивные клише, повышение языкового мастерства.*

The article is devoted to study of communicative potentiality and linguodidactic value of idioms, quotes and cliché in the process of professionally oriented communication teaching in foreign language.

Keywords: *sport students, sport sayings, quotations, sport cliché, language proficiency improvement.*

Спорт завжди був і залишається сферою міжнародного значення, між-національного інтересу і престижу. Спорт інтегровано у міжнародну спільноту найбільше з усіх галузей економіки та культури. Спортсмени світового рівня – кумири мільйонів, одні з найбагатших і найповажніших людей. Спорт прогресує не тільки якісно, але й кількісно, розвиваються нові різновиди занять спортом. Цим обумовлений великий інтерес до спорту, здорового способу життя і збільшення молоді, яка обирає спорт своєю майбутньою професією. Спеціалісти з фізичної культури, спорту і здоров'я людини, на нашу думку, сьогодні є досить затребуваними на ринку праці, який в умовах жорсткої конкуренції висуває нові, підвищені вимоги до фахівців ХХІ століття, серед яких – володіння іноземними мовами, насамперед, англійською як мовою міжнародного спілкування.

Основою навчання студентів іншомовному спілкуванню у немовному вищому навчальному закладі є комунікативно-когнітивний підхід до викладання іноземної мови. Формування мовних навичок та мовленнєвих умінь у вищій школі має чітко визначену професійно-орієнтовану спрямованість, що відображено у змісті навчальних програм з іноземної мови

студентів факультетів та інститутів фізичної культури. У процесі вивчення іноземної мови у вищій школі вдосконалюється граматична база студентів, розширюється їх лексичний запас, формуються комунікативні навички та уміння, необхідні для професійного спілкування іноземною мовою. Основою професійної мовної майстерності спеціалістів у галузі фізкультури і спорту передусім є спеціальна фахова лексика та фразеологія. Лексичні, лексико-граматичні та комунікативні завдання складають 75% навчальної програми. Але складність англомовної спортивної термінології, професійної лексики та стійких зворотів з теорії фізичної культури і спорту, з теорії здоров'я людини, їх нейтральний стилістичний характер і відсутність емоційної складової становить труднощі для студентів у їх успішному оволодінні іноземною мовою.

У вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці, лінгводидактиці питання методики викладання та вивчення іноземних мов у фізкультурно-спортивному виші розроблено вкрай недостатньо. Здебільшого це праці російських лінгвістів (Е.А. Баженова, А.Ю. Гренлунд, Е.В. Масалкова, Л.В. Куценко, В.І. Тімонова та ін.), українських науковців-викладачів профільних вищих навчальних закладів або факультетів (Л.М. Бардіна, М. Легка, О. Матвіяс С.В. Мащенко, Л.І. Морська, С.М. Танана та ін.). Власне браком таких теоретико-методологічних досліджень зумовлено **актуальність** обраної теми.

Мета статті – дослідити комунікативний потенціал афористичних висловів і кліше та визначити їх лінгводидактичну цінність і місце у навчанні професійно-орієнтованому спілкуванні.

Наше дослідження ґрунтується на теорії лексикології та фразеології, зокрема на працях Н.Н. Амосової, Ю.Д. Апресяна, І.В. Арнольд, В.В. Виноградова, О.В. Куніна, С.Г. Тер-Мінасової та ін. Фактичний матеріал дослідження дібрано з фразеологічних словників [2; 3; 5] та спеціальних англомовних сайтів у мережі Інтернет [7; 8; 9]. У англійській фразеології науковці по різному класифікують фразеологічні одиниці: Н.Н. Амосова виділяє фраземи, ідіоми, частково предикативні фразеологізми, але до цієї класифікації не включено звороти з цільнопредикативною структурою – прислів'я, приказки та афоризми [1]. О.В. Кунін вважає, що фразеологія охоплює вивчення трьох основних розділів, а відтак, і типів одиниць: ідіоматика (ідіоми, прислів'я і приказки), ідіофразеоматика (ідіофразеоматичні одиниці, до яких належать і терміни) і фразеоматика (фраземи, охоплюють професійну лексику, термінологічні сполуки), окремо учений розглядає афоризми і влучні вислови [5: 7-8]. М. Легка та О. Матвіяс у своїй розвідці дотримувалися класифікації В.В. Виноградова [4: 46-47]: 1) дуже клішовані формули мовного етикету, які мають статус слова (*at ease, line up*); 2) ситуативні висловлювання, що використовуються у готовому вигляді і є вільними словосполученнями (*ready,*

steady, go; slow down); 3) частково ідіоматизовані одиниці, фразеологічні вирази (*Pick up speed!*). Авторки зробили акцент на використанні певних мовних формул в офіційних та неофіційних мовленнєвих ситуаціях. Але, вважаємо, що така класифікація не вповні розкриває комунікативний потенціал спортивних фразеологічних одиниць.

Цілоком справедливо С.Г. Тер-Мінасова називає урок іноземної мови *перехрестям культур, практикою міжкультурної комунікації*, “оскільки кожне іншомовне слово віддзеркалює іншомовний світ та іншомовну культуру” [6: 24]. Фразеологія та афористика у цьому перехресті культур посідає важливе місце і має одну характерну особливість – вона легко запам’ятовується і відтворюється мовцями у комунікації, до того ж справляє особливе емоційне, психологічне враження на співрозмовників.

З огляду на комунікативне призначення і структурні особливості усі стійкі мовні конструкції, що стосуються спорту і фізичної культури, можна поділити на такі групи:

1) ідіоми, прислів’я та приказки загального характеру, що стосуються концептів “перемога”, “поразка”, “здоров’я” і т.п. (*A sound mind in a sound body* – У здоровому тілі здоровий дух; *Faster, higher, stronger!* – Швидше, вище, сильніше! (Олімпійське гасло); *Courage wins (Fortune favours the brave)* – Світ належить відважним (де відвага, там і перемога); *Nothing venture, nothing have* – Хто не ризикує, той не має; *Wealth is nothing without health* – Багатство ніщо, здоров’я – все; *Practice is the best master (practice makes perfect)* – Практика – найкращий учитель (практика вдосконалює) [3];

2) власне спортивні кліше – стійкі ідіофразеоматичні одиниці, що мають статус професійної лексики. Прикладом кліше є спортивні команди: *Double time march!* – Бігом!; *Count in twos!* – На перший-другий поділись!; *Ready, steady, go!* – На старт! (Приготувались!) Увага! Марш!; *Round about turn!* – Кругом!; *At ease!* – Вільно! і т.д. Кліше є стандартним зворотом, регулярно повторюваним у певних комунікативних умовах і контекстах, тому мовці безпосередньо використовують їх у своєму професійному мовленні – тренуванні, змаганні, спілкуванні з іншими спортсменами, тренером (*double cross* – змагання, у якому гравці грають нечесно [5: 186]);

3) фразеологічні одиниці (одиниці з фразеоматично зв’язаними компонентами), що сформувалися у галузі фізичної культури і спорту, але зазнали метафоричного переосмислення і розширили свій комунікативний потенціал і стали загальноновживаними у життєвих ситуаціях, перетворилися на штампи (вислови *sweet feeling of victory* – солодкий смак перемоги, *to forge ahead/to move into the lead* – вирватися вперед/вирватися до когорти лідерів – сьогодні активно використовується у менеджменті, психології, *fair play spirit* – дух чесної гри – означає відкриті, чесні стосунки і т.д., *to set/break a record* – встановити/побити рекорд – використовують у значенні перевищення своїх можливостей, покращен-

ня індивідуальних результатів у роботі, буденному житті людини). Сюди зараховуємо стійкі вирази, метафори, порівняння, які не стосуються безпосередньої сфери фізичної культури, але до їх складу входять компоненти спортивної тематики (*bald as a billiard ball* – лисий, як більярдний м'яч, *hit the ball* – добряче працювати [5: 62]). Ця група фразеологічних одиниць метафоричним переосмисленням розширює сферу свого вживання;

4) афористичні вислови відомих спортсменів, тренерів, письменників, акторів, політиків і державних діячів. **Афоризм** – короткий влучний вислів, що передає узагальнену закінчену думку повчального або пізнавального змісту в лаконічній виразній формі. Спортивні афористичні вислови виникають переважно у контекстах неафористичного, публіцистичного характеру (інтерв'ю, розмова, публічний виступ). Деякі з них усталюються, часто вживаються у мовленні та перетворюються на афоризми (*The essential thing is not to have conquered but to have fought well* (*The most important thing is not to win but to take part*) – Головне не перемога, а участь – цей відомий вислів П'єра де Кубертена, людини, яка відродила Олімпійські Ігри, є другим гаслом Олімпіади). Інші вислови не мають такого широкого розповсюдження, тому лишаються у статусі **оказіональних влучних афористичних висловів або цитат**. За структурою афористичні вислови здебільшого є реченнями часто з елементами порівняння та протиставлення: *Talent wins games, but teamwork and intelligence wins championships* (*Michael Jordan*) [9] – Талант перемагає у грі, та чемпіонство здобувають командна робота й інтелект (Майкл Джордан, баскетболіст). Метафоричне переосмислення компонентів характерне для цих конструкцій найбільшою мірою: *Float like a butterfly, sting like a bee* (*Muhammad Ali*) [9] – Літати як метелик і жалити як бджола – боксерський девіз Мохамеда Алі є одним із найвідоміших спортивних афоризмів. Афористичним висловам у спортивній сфері властиві особлива життєва мудрість, глибинний зміст, почуття гумору;

5) фрази, вірші, гасла підтримки, пісні уболівальників (*chants*). Напевно, більшість студентів-спортсменів є футбольними уболівальниками не лише українських команд, а й клубів світового рівня (“Челсі”, “Ліверпуль”, “Барселона”, “Арсенал”, “Манчестер Юнайтед” та ін.), особливо під час проведення Кубка УЄФА чи Кубка Світу. Наприклад,

<i>Let's go</i>	<i>And it's Arsenal,</i>
<i>Let's fight</i>	<i>Arsenal FC,</i>
<i>Let's win</i>	<i>We're by far the greatest team,</i>
<i>Tonight!</i>	<i>The world has ever seen...[7]</i>

Можна запропонувати студентам новий для них тип завдання – скласти чотирирядковий віршик на підтримку улюбленої команди, застосовуючи слова та вирази із уже знайомих мовних одиниць. Разом із ви-

кладачем можна підібрати рими (*score – more, fine – time, scream – team, hot – not, go – wow, number one – fun*). Упевнені, що студенти усіх рівнів знань із легкістю впораються з такою вправою, адже комунікативне завдання цих синтаксичних форм вимагає простої лексики, зокрема, використовуються прості короткі слова, які легко голосно кричати (*Go! Win! Fight! Goal!*), вигуки, які уже мають інтернаціональний характер (усім відомі *Ole-Ole! Oooh! Wow! Hey!*) та їх поєднання із простими діями (*clap*).

Дівчатам можна запропонувати короткі вірші підтримки – *cheerleading songs and chants*:

<i>Hey team</i>	<i>Harder, harder</i>
<i>What's the scoop?</i>	<i>Try a little harder</i>
<i>Put that ball right through the hoop</i>	<i>Take it down the court</i>
<i>Put it up and in, put it up and in</i>	<i>Put it in</i>
<i>Shoot 2,</i>	<i>Come on (team name)</i>
<i>Come on let's win! [7; 8]</i>	<i>Let's win!</i>

<i>Clap your hands (clap hands three times)</i>	<i>East or west,</i>
<i>Stomp your feet (stomp feet three times)</i>	<i>We are the best!</i>
<i>Clap your hands (clap your hands three times)</i>	<i>And you'll be in the rest!</i>
<i>Stomp your feet (stomp your feet three times)</i>	
<i>We're the Hawks that can't be beat! [7; 8]</i>	

Ці гасла, вірші підтримки можна скандувати багато разів, оскільки вони піднімають бойовий дух спортсменів, їх упевненість у своїх силах, надихають на перемогу. Доцільно застосувати аудіювання та укладені за текстами відомих пісень (“*We will Rock you*” і “*We are the Champions*”) вправи (заповнити пропуски потрібною лексемою або граматичною формою, підібрати синоніми і т.д.). Зауважимо, що варто комбінувати на занятті види афоризмів і кліше та подавати з орієнтацією на конкретний вид спорту, особливо це стосується останніх двох груп. Наприклад, студентам, які навчаються за спеціальністю “Футбол” варто пропонувати вислови провідних футбольних гравців і тренерів, крилаті фрази коментаторів, жарти; студентам-боксерам – афоризми видатних чемпіонів з боксу, гімнасткам і танцівникам – відповідно вислови тренерів і спортсменів за їх фахом. У цьому ми вбачаємо виховне й соціально-психологічне значення такого виду роботи. Оскільки провідні діячі спорту є ідеалами, взірцями і прикладами для наслідування у житті та професійній діяльності для тисяч дітей та молоді, саме їх думка важлива для молодих спортсменів, тому ці вислови мають значний мотиваційний потенціал і ефект психотренінгу: *Champions aren't made in the gyms. Champions are made from something they have deep inside them – a desire, a dream, a vision (Muhammad Ali) [9]* – Чемпіонів робить не спортзала. Чемпіони

формується з того, що є в людини всередині – з палкого бажання, мрії та впевненості (Мохамед Алі, боксер). *It does not matter how many times you get knocked down, but how many times you get up (Vince Lombardi)* [9] – Неважливо скільки разів ти впав, важливо скільки разів ти піднявся (Вінс Ломбарді, американський футбольний тренер).

З метою підвищення мотивації до вивчення іноземної мови, інтересу до англомовної спортивної комунікації та, як результат, підвищення іншомовної професійної компетенції студентам пропонуються афоризми і кліше, “живі” вислови спортивних коментаторів, відомих спортсменів як у вигляді надрукованого тексту, так і у форматі аудіо– й відеосюжетів. Оскільки задоволення та активне вживання кліше та афористичних висловів студентами-спортсменами є важливою чинником оволодіння іноземною мовою, то їх слід не просто вивчати, ознайомлюватися, а зачувати до автоматичного відтворення. До того ж афористичні вислови фізкультурно-спортивної тематики матимуть певний комунікативний ефект у будь-якій ситуації спілкування (офіційній, неофіційній) як іноземною, так і рідною мовами.

Отже, фразеологічні одиниці, спортивні афористичні вислови, цитати, кліше, як один з важливих складників лінгводидактичної системи має істотне значення для успішної реалізації комунікативної компетенції студентів-спортсменів та ефективного професійного спілкування іноземною мовою спеціалістів з фізичної культури і спорту, а тому мають перспективи подальших глибших і ширших лінгвістичних досліджень.

Література:

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1963 – 208 с.
2. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. – 2-е вид. випр. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2005. – 1056 с.
3. Белинская Н. Англо-русский словарь идиом, устойчивых выражений / Н. Белинская. – М., 2003. – 636 с.
4. Комунікативна функція кліше в англійській спортивній термінології / М. Легка, О. Матвіяк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 18. – С. 45-48.
5. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / Лит. редактор М.Д. Литвинова. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1984. – 944 с.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: (Учеб. пособие) / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 624 с.
7. American English sports and games idioms. English Phrases for business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sportsidioms.com/>
8. Motivational Sports Quotes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buzzle.com/articles/motivational-sports-quotes.html>
9. Sports Quotes and Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.quote garden.com/sports.html>